

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
NİZAMİ GƏNCƏVİ ADINA
MİLLİ AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATI MUZEYİ

ISSN 2522-4808 (Print)
ISSN 2702-0034 (Online)

RİSALƏ

Elmi araşdırmalar jurnalı

1-2022(22)

Bakı – “Elm və təhsil” – 2022

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi
Elmi Şurasının 14 iyun 2022-ci il tarixli (protokol № 6)
qərarı ilə çap olunur

Baş redaktor:
Rafael Hüseynov,
akademik

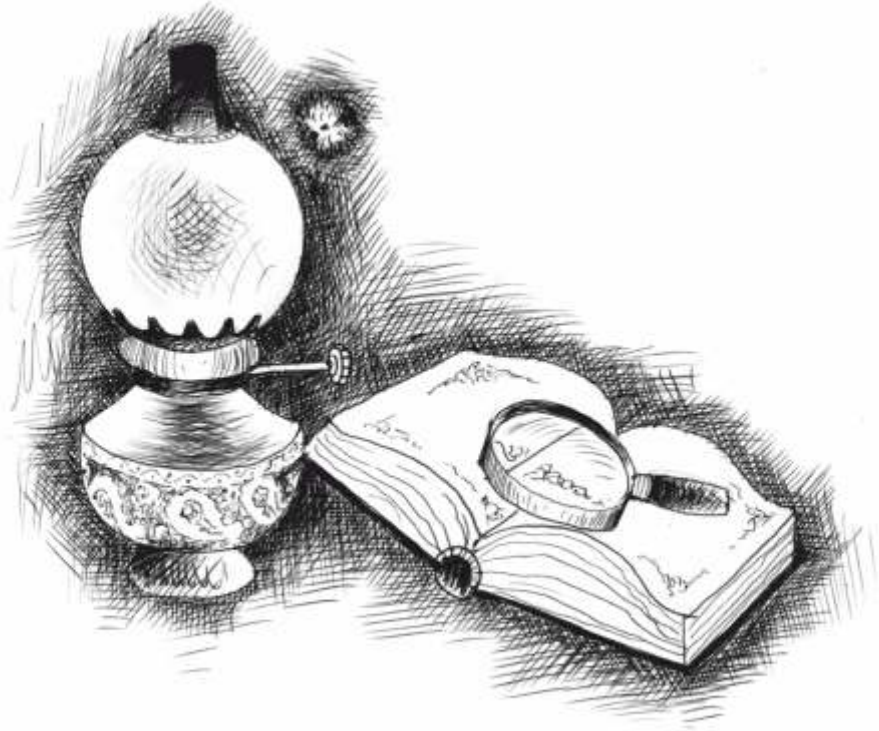
Redaksiya heyəti:

Kamil Allahyarov, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Xatirə Bəşirli, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Şəfəq Əlibəyli, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Aida Qasımova, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Tofiq Məlikli, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Nizami muzeyi, Azərbaycan
Rəhilə Qeybullayeva, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Bakı Slavyan Universiteti, Azərbaycan
Mehdi Kazımov, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor, Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan
Paşa Kərimov, filologiya üzrə elmlər doktoru, dosent, AMEA Əlyazmalar İnstitutu, Azərbaycan
Ali Yavuz Akpınar, professor, doktor, Boğaziçi Universiteti, Türkiyə
Hasan Cavadi, professor, doktor, Kaliforniya Universiteti, ABŞ
Firuzə Melvil, doktor, Kembric Universiteti, Böyük Britaniya
Özgen Felek, professor, doktor, Yel Universiteti, ABŞ
Campiyero Bellinceri, doktor, Venesiya Ka Foskari Universiteti, İtaliya
Mbaye Lo, professor, doktor, Dyuk Universiteti, ABŞ
Hendrik Boeşoten, professor, doktor, Maynz Universiteti, Almaniya
Nataliya Çalisova, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor,
Rusiya Dövlət Humanitar Universiteti, Rusiya Federasiyası
Şodimaxammad Sufiyev, filologiya üzrə elmlər doktoru, professor,
Tacikistan Respublikası Elmlər Akademiyası, Tacikistan
Zəmfira Səfərova, akademik, AMEA Memarlıq və İncəsənət İnstitutu, Azərbaycan
Cəfər Qiyasi, AMEA-nın müxbir üzvü, Azərbaycan
Məryəm Əlizadə, sənətsünaslıq doktoru, professor, Azərbaycan Dövlət
Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti, Azərbaycan
Marko Realini, professor, doktor, İtaliya Milli Tədqiqat Şurası, İtaliya

Risalə. Elmi araşdırmalar jurnalı. № 1 (22)
Bakı, “Elm və təhsil” nəşriyyatı, 2022, 144 s.

Orta əsrlərdə müsəlman Şərqiində yaradılan elmi əsərlər “risalə” adlanırdı. Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin klassik ənənəyə riayətlə “Risalə” adlandırılmış, ədəbiyyatşünaslıq və mədəniyyətşünaslıq problemlərinin elmi araşdırmalarından ibarət məqalələr toplusu ildə iki dəfə (yaz və payız) nəşr edilir. Bu elmi araşdırmalar jurnalı məzmunu etibarilə filologiya (Azərbaycan və dünya ədəbiyyatı, ədəbiyyat nəzəriyyəsi, ədəbi təhlil və tənqid, folklorşünaslıq, mətnşünaslıq) və sənətsünaslıq (muzeyşünaslıq) sahələri üzrə məqalələri əhatə edir. “Risalə” elmi araşdırmalar jurnalı filologiya və sənətsünaslıq elm sahələri üzrə Ali Attestasiya Komissiyasının tövsiyə etdiyi dövrü elmi nəşrlər siyahısındadır. 2019-cu ildə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin “Mətbu nəşrlərin reyestri”nə daxil edilmişdir (Reyestr № 4216). Eyni zamanda, “Risalə” elmi araşdırmalar jurnalı 05 aprel 2018-ci ildən EBSCO beynəlxalq elektron məlumat bazasına daxil edilmişdir (Müqavilə № 46516).

Oxuyacaqlarınız

KLASSİK İRS: TARİXİ VƏ NƏZƏRİ PROBLEMLƏRİ

Hüseynov Rafael. Nizami Gəncəvini qorumaq yolunda Mübariz Əlizadənin mübarizələri.....	7
Quliyeva Ruziyə. Nizami Gəncəvi məsnəvilərində merajnamələr	27
Mustafayeva Nailə. Seyid Əzim Şirvaninin müxəmməsləri	33
Nuriyeva Kəmalə. Klassik qəhrəmanlıq dastanlarında hüzn süjeti	51
Zeynalova Elnarə. Xaqani Şirvaninin nəsrə və şairin yeni əlyazması.....	65

YENİ VƏ MÜASİR DÖVRDƏ ƏDƏBİ-MƏDƏNİ PROSES

Qədirova Afət. Nazim Hikmət teatr labirintində	75
Məciddi İlqar. Tomas Qoltsun “Azərbaycan gündəliyi” əsərində Qarabağ münəqişəsi və qaçqınlar problemi.....	85
Məcidova Türkan. Hüseyn Cavid yaradıcılığında osmanlı elementləri və qəliz ərəb-fars tərkiblərindən daha təmiz azərbaycancaya keçid.....	95
Mustafayeva Göyərçin. Əhməd Cavadın tərcüməçilik fəaliyyətində orijinallıq ...	103
Verdiyeva Təranə. Əli Razi Şamçızadənin yaradıcılığında Gəncənin mədəni və ictimai mühitinin satirik-bədii ifadəsi.....	116

TARİXİ-MƏDƏNİ ABİDƏLƏRİN QORUNMASI VƏ TƏDQIQI. MUZEYŞÜNASLIQ

Baxşəliyev Rəhman. XIX əsr Qarabağ mədəni-ədəbi mühiti və Mirzə Fətəli Axundov	125
Əhədov Təbriz. Təbriz tarixi-mədəni fenomen kimi və onun Cənubi Azərbaycan ədəbiyyatında təsviri.....	133

UOT 821.512.162

Ruziyə QULİYEVA

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
AMEA Gəncə Bölməsi
Humanitar Tədqiqatlar İnstitutu
ruziva.zaman.55@bk.ru

NİZAMİ GƏNCƏVİ MƏSNƏVİLƏRİNDƏ MERACNAMƏLƏR

Açar sözlər: Azərbaycan ədəbiyyatı, epik şeir, Nizami Gəncəvi, Xəmsə, merac

Keywords: Azerbaijani literature, epic poem, Nizami Ganjavi, Khamsa, meraj

Ключевые слова: Азербайджанская литература, эпических стих, месневи, Низами Гянджеви, Хамсе, мерадж

Giriş

Zaman keçdikcə bədii və elmi təfəkkürün forma və qəlibləri, hadisələrə yanaşma tərzii dəyişir. Bəzən yeniliklər köhnəliyin üzərində yüksəlib inkişaf etdiyi halda, bəzən özüylə yeni baxışlar və yeni yanaşma tərzii gətirir. Heç şübhəsiz ki, bütün dövrlərdə müşahidə etdiyimiz bu dinamika ədəbiyyat və fəlsəfənin kökündə dayanan məsələlərdən ən önəmlisidir.

Bu bir həqiqətdir ki, kamil insan daim öz Tanrısına can atır və ona qovuşmaq arzusu ilə yaşayır. Çünki “bütün dünya kəbir (böyük) aləmdirsə, insan kiçik (səğir) aləmdir” [8].

Buradan belə bir nəticə çıxır ki, “böyük aləm”dən qopan, ayrılan “kiçik aləm” daim “böyük aləm”ə sarı can atır və gəldiyi məkana qovuşmaq arzusu ilə yaşayır. Əslində burada “məkan” anlamı şərtidir. Çünki “böyük aləm” olan – Haqq dünyasının özü məkansızdır. Yəni sonsuzluqdur. Zaman və məkan çərçivəsində sıxılanlar və ondan kənara atılmağı bacaranlar yalnız kamal məqamına, mərtəbəsinə yüksələndir.

Həqiqətlər özü iki cürdür: ali həqiqət və adi həqiqət (insan həqiqəti). Ali həqiqətə qovuşmağın yolu adi həqiqətlərdən keçir. Allahın sevib-seçdiyi peyğəmbərlərdən başqa heç kimsə ali həqiqətlərdən xəbərdar ola bilməz. Qeyb elmini bilmək, eləcə də meraca yüksəlmək ali həqiqətlərdəndir.

Klassik Şərq ədəbiyyatında geniş yer almış ədəbi-bədii ənənələrdən ən önəmlisi və geniş yayılanı merac məsələsidir. Merac hadisəsinin şərhinə keçməzdən öncə onun nə olduğuna diqqət yetirmək gərəkdir. “Merac” sözünün mənası “yüksəlmək”, “qalxmaq” deməkdir. Deməli, insan zaman və məkan çərçivəsindən çıxmaqla meraca qalxır.

Nizami Gəncəvi “Xəmsə”sinə daxil olan beş məsnəvinin hamısında Məhəmməd Peyğəmbərin meracına aid fəsillər var. Bunların hər birində bu böyük hadisənin təsviri veilməmişdir ki, bunlar bir-birini məntiqi ardıcılıqla tamamlayır.

Məhəmməd Peyğəmbər insan kamilliyinin zirvəsi kimi

İnsan yalnız kamillik zirvəsinə çatdıqdan sonra öz Tanrısına can atır və fəni dünyadan uzaqlaşmaq istəyi ilə yaşayır. Ən kamil varlıq olan Məhəmməd Peyğəmbər mənəvi-əxlaqi təkamülü, kamal və camal sifətləri ilə təkcə adi insanlardan deyil, özündən əvvəlki peyğəmbərlərdən də fərqlənir. N.Cümşüdoğlu bu məqama diqqət yetirərək yazır:

1. Məhəmməd Peyğəmbər sonuncu, üstün peyğəmbər və kamil insan kimi

2. Nuri-Məhəmməd və ya Həqiqəti-Məhəmməd

3. Merac [9, s.307]

Nizami Gəncəvi “Xosrov və Şirin” məsnəvisində Peyğəmbərin meracını təsvir edərkən yuxarıda göstərdiyimiz cəhətləri göz önünə gətirir:

Bir gecə bu fani dünyadan üz çevirib,
Ümmi-Haninin evində xəlvətə çəkilməmişdi.
Cəbrayıl Beytül-məmurdan gəlib,
Nurdan (yaranmış) ıldırım sürətli bir Büraq gətirdi [4, s.46].

Göründüyü kimi, meracdən daha öncə Peyğəmbər “fani dünyadan üz çevirmiş” və xəlvətə çəkilməmişdi. Bu o deməkdir ki, onun cismi yerdə olsa da, artıq ruhu göylərlə mükəlliməyə girmişdi. Yəni Tanrı dərğahına yüksəlmək dərəcəsinə çatmışdı. Eyni zamanda dünyadan ruhən ayrılaraq öz Rəbbi ilə danışırdı və tamamən ruh aləminə qovuşmuşdu. Peyğəmbər yalnız belə bir məqamda meraca qalxa bilərdi.

Qurani-Kərimin “Əl-İsra” surəsində merac hadisəsi haqda belə buyrulur: “Bəzi ayələrimizi göstərmək üçün bəndəsini [Peyğəmbər s.] bir gecə [Məkkədəki] Məscidülhəramdan ətrafını mübarək etdiyimiz Məscidüləqsaya” [Beytül-Müqəddəs] aparən Allah pak və müqəddəsdir” [1, 17/1].

Ayədən məlum olur ki, Peyğəmbər əvvəlcə Məscidülhəramdan Məscidüləqsaya, daha sonra Səməvi Səltənətə qalxır. Burada ilahi sirr, ilahi hikmət gizlənilir. Təfsirçilərin fikrincə, Peyğəmbər Məscidülhəramdan meraca qalxsaydı, adamlar buna inanmazdı. Ona görə də ilk öncə Məscidüləqsaya gəlməli idi.

Nuri-Məhəmməd və ya Həqiqəti-Məhəmməd

Məhəmməd Peyğəmbər peyğəmbərlərin sonuncusu idi. Cisminə görə adi, ruhuna görə haqq idi. Nəsimi dediyi kimi:

Mən ki dərvişəm, fəqirəm, padişahi-aləməm,
Ruhi-birəngəm, əgərçi rəngə girdim, adəməm [10, s.161].

Peyğəmbərin meracında diqqətçəkən məqamlardan biri də Cənabi-Cəbrayılın “ıldırım sürətli”, “nurdan yaranmış” Büraq adlı bir at gətirməsidir:

Cəbrail Beytül-məmurdan gəlib,
Nurdan [yaranmış] ıldırım sürətli bir Büraq gətirdi.
Gözəl heykəli bağın üzün kimi qəşəng [idi],
Budunda dağ, başında yüyən yox idi.
Bostan küləyindən daha çox ətirli idi,
Yəhəri gövhərdən olan bir dəniz kimi idi,
Heç kəsin xəyalı onun qayığına oturmamışdı.
Belə güclü, ağır nallı, yüngül qaçışlı idi,
Görməkdə gözü iti, qaçıçı sürətli idi [4, s.416].

Bu parçada Büraqa aid edilən keyfiyyətlərə nəzər salaq: “gözəl heykəli bağın üzün kimi qəşəng”, “bostan küləyindən ətirli”, “yəhəri gövhərdən olan dəniz kimi”, “güclü”, “ağır nallı”, “gözü iti”, “qaçıçı sürətli”, “yüngül qaçışlı” və s.

Büraqa Qıratın təsvirində bir oxşarlıq var: “Sağ axurdakı atın çiyinlərində iki dənə qanad var idi. Qanadları alov kimi yanır, qızıl kimi parıldayırdı” [11, s.25].

Türk dünyasında “at işlər, ər öyünər”, “at muraddır” kimi atalar sözləri bugününüzə qədər öz ilahi dəyərini qoruyub saxlamışdır. Bir mühüm cəhəti də qeyd etməliyik ki, Koroğlunun Qıratı ilə Buraq arasındakı oxşarlığın, bəzən də eyniliyin səbəbi hər iki atın nurla əlaqəsi, başqa sözlə desək, nurdan törənməsidir. Doğrudur, Qırat dəniz qulunudən törəyib. Amma alov kimi yanan, “qızıl kimi parıldayan” nurlu qanadlarının olması onu Buraqa yaxınlaşdırır. Deməli, hər iki at səmavi bağlılıqdan soraq verir.

Peyğəmbərin meracı

Təsəvvüfdə Kainat böyük aləmdirə, insan kiçik aləmdir [8]. Məhz bu səbəbdəndir ki, böyük (kəbir) aləmin bir hissəsi olan kiçik (səğir) aləm bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədədir. Biri digərini tamamlayır. Ona görə də insanın uçmaq, o böyük aləmə qovuşmaq arzusu hər zaman olub və olacaqdır. Bəlkə buna görədir ki, insan hər zaman özünü Yerdə – dünya həyatında qərib sayıb, uca göylərə sarı can atıb.

İlahi dəvət

Məhəmməd Peyğəmbər göylərin dəvətini almışdı. Bu dəvəti Cəbrail gətirmişdi:

Cəbrail əlində halə gəlib [dedi]:
Asiman [göy] sən qulluğunda hazırdır.
Yeddi fələkdə halqa vurmuşlar,
Həmsi sən təməşana durmuşlar.
Ay sən günəşin intizarındadır.
Ütaridin dəftərində [adının] hərfləri ilə
Dəvətinin rəmzi yazılmışdır.
Zöhrə hədiyyə bağı başında
[Gözləyir ki,] nurun nə vaxt Şərqdən görünəcəkdir [5, s.33].

Nizami Gəncəvi yeddi fələk dedikdə göyün yeddi qatını nəzərdə tutur. Deməli, meraca qalxmaq üçün Peyğəmbər göyün yeddi təbəqəsini keçməlidir. O isə xüsusi dəvət olduğuna görə asiman əhli səbirsizliklə yol gözləyir.

Peyğəmbərin meracı haqqında fikir və mülahizələr irəli sürən təfsirçilərin bu hadisə ilə bağlı fikir ayrılıqları mövcuddur. Bunların bir qismi merac hadisəsinin cismani, bir qismi isə ruhani olduğunu iddia edir.

Şiə hədisçisi Əllamə Məclisi və əhli-sünnə təfsirçisi Fəxri Razinin fikrincə, Allah-taala Məhəmməd Peyğəmbərin həm cismini, həm də ruhunu göylərə qaldırmışdır.

Merac hadisəsi “Qurani-Kərim”dən bəhrələnsə də, şübhəsiz ki, Nizami Gəncəvinin öz fikirləri və qənaətləri də var idi. “Xəmsə”də Peyğəmbərin meracı həm cismani, həm də ruhani səfər kimi mənalandırılır. Çünki Cəbrail Peyğəmbərə: “Tez qalx, yatmaq vaxtı deyil”, – sözlərini söyləyir:

Tez qalx, yatmaq vaxtı deyil!
Ay, Günəş sən intizarındadır [5, s.33].

“Xəmsə”dəki meracnamələr də meracın – səma səfərinin həqiqi olduğunu təsdiqləyir. Şair Allahın Peyğəmbərini “varlığı və mənə aləmini yüksəldən”, “yeddi xəzinənin qapısını açan” adlandırır:

Ey varlığı məna aləmini yüksəldən,
Sənin meracın göyün dərinliyində idi.
Yeddi xəzinənin [yeddi göyün] qapısını sən açdın.
Dörd gövhərə qədəm basdın.
Dar zəmanənin [yerin] cəngindən
Fələyin zirvəsinə can atdın [5, s.33].

“Qurani-Kərim”in “Ən-Nəcm” surəsində merac hadisəsi haqda buyrulur: “And olsun ki, [Peyğəmbər] öz Rəbbinin ən böyük qüdrət nişanələrindən [möcüzələrindən] bir qismini [Beytül-məmuru, Sidrətülmüntəhanı, Cənnəti, Cəhənnəmi, Rəfrəfi, altı yüz qanadı olan Cəbrailin həqiqi surətini və i.] gördü” [1, 53/18, ayə 18].

Merac zamanı Məhəmməd Peyğəmbəri müşaiyət edən mələk Cəbrail və Peyğəmbəri səma səfərinə aparən Büraq adlı at müəyyən olunmuş mənzildən sonra artıq yorulub qalırlar:

Onun həm yol yoldaşı yürüşdən yorulub qaldı,
Həm də Büraqı çarmaqdan yorulub qaldı.
O elə bir mənzilə yetişdi ki,
Oradan irəli getməmək Cəbrailə əmr olunmuşdu.
O, Mikailin kəcavəsindən baş vurub çıxdı.
Və İsrailin surunun [şeypurunun] rəsədxanasına [daxil oldu].
O, həmin taxtdan da baş götürüb getdi,
Rəfrəf və Sidrə hər ikisi yerində qaldı [6, s.27].

Ən uca məqam

Nizami Gəncəvinin meracnamələrində Tanrını görmək, ilahi sözlərdən xəbərdar olmaq, ilahi mərhəməti duymaq, hiss etmək, “mənlik yox olan dərya”ya qovuşmaq ən uca məqamdır. Bu məqamda ona yoldaşlıq edən ən qüdrətli mələklər Cəbrail və Mikail artıq arxada qalmışlar. O, “öz dualarından nərdivan düzəldərək” nurani ərşdən daha yüksəklərə qalxır. “İlahi sirrin heybətli səhnəsi”nə daxil olur. Peyğəmbər artıq bu yollarda təkdir, heyrət içindədir:

Öz yol yoldaşlarını yarı yolda qoyub
“Mən”lik yox olan dəryanın yoluna düzəldi.
O okeandan o, damla-damla keçdi,
Qütrdən-qütrə hər nə vardısı, yazdı.
O uca ərşin ayağına çataraq
O öz dualarının kəməndindən nərdivan düzəltdi.
Nurani ərşdən daha yüksəklərə baş vurub,
İlahi sirrin heybətli səhnəsinə daxil oldu.
O, heyrətdən dəhşətə gəldi,
Lakin [İlahi] mərhəməti gəlib onun cilovunu saxladı [6, s.27].

Tanrı qatında zaman, məkan, altı cəhət (aşağı və yuxarı, ön və arxa, sağ və sol) aradan qalxır. Çünki Tanrı Özü cəhətsizdir. Yalnız cəhət olmayan yerdə Peyğəmbər Tanrısını görə bilərdi:

Cəhət gözdən itəndə
Cəhətsiz o cür görmək olar [6, s.28].

Nəticə

İstər səmavi kitablarda, istərsə də klassik Şərq ədəbiyyatında geniş yayılmış meracnamə mövzusu Nizami Gəncəvi qələmində yeni bir ilahi dəyər qazanır. Aparılan araşdırmalar göstərir ki, bu mövzunu Nizami Gəncəvi qədər incəliklə təsvir edən söz ustası olmamışdır. “Xəmsə”yə daxil olan məsnəvilərin hər birində Peyğəmbərin meracı fərqli şəkildə təqdim olunur. Ruhunun qanadıyla sonsuz səmanın ənginliklərini seyr edən və Tanrı qatına yüksələn Məhəmməd Peyğəmbərin (s.) obrazı merac mövzusu ilə daha da kamilləşir və tamamlanır. Şair göstərir ki, Peyğəmbərin nuru qaranlıq qatları işıqlandırır və yerin cazibəsini dəf edərək səmaya qalxır. Tanrı dərğahında öz ümmətinə nicat diləyən Peyğəmbər ilahi ənamlarla geri qayıdır.

Nizami Gəncəvi göstərir ki, Məhəmməd Peyğəmbər (s.) səma səfərinə eşqin cazibəsi ilə qalxır və həmin cazibə qüvvəsi ilə öz ümmətinin yanına dönür. Zamansız və məkansız aləmdən zaman və məkan çərçivəsinə salınmış aləmə dönüş Peyğəmbərin öz ümmətinə olan məhəbbətindən soraq verir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Qurani-Kərim. Azərbaycan türkcəsinə tərcüməsi. Mütərcim: Ziya Bünyadov, Vasim Məmmədəliyev. Bakı: Azərnəşr, 1992
2. Kur`anı-ı Kerim meali. Hazırlayanlar: Doç.Dr. Halil Altıntaş, Dr.Muzaffer Şahin. 15. Baskı, Ankara, 2008
3. Nizami Gəncəvi. Sirlər xəzinəsi. Filoloji tərcümə. Çevirəni: Rüstəm Əliyev. Bakı: Qanun Nəşriyyatı, 2021
4. Nizami Gəncəvi. Xosrov və Şirin. Filoloji tərcümə. Bakı: Qanun Nəşriyyatı, 2021
5. Nizami Gəncəvi. Leyli və Məcnun. Filoloji tərcümə. Çevirəni: Mübariz Əlizadə, Bakı: Qanun Nəşriyyatı, 2021
6. Nizami Gəncəvi. Yeddi gözəl. Filoloji tərcümə. Çevirəni: Rüstəm Əliyev, Bakı: Qanun Nəşriyyatı, 2021
7. Nizami Gəncəvi. İskəndərnamə. Filoloji tərcümə. Çevirənlər: Qəzənfər Əliyev, Vaqif Aslanov. Bakı: Qanun Nəşriyyatı, 2021
8. Süleyman Uludağ. İslam düşüncəsinin yarısı (sələf, kəlam, təsəvvüf, fəlsəfə). İstanbul, 1985
9. N.Cümşüdoğlu. Füzulinin sənət və mərifət dünyası. Bakı–Tehran
10. Nəsimi. Azərbaycan klassik ədəbiyyatı kitabxanası, V cild, Bakı: “Elm”, 1985
11. Azərbaycan dastanları. IV cild, Bakı: “Elm”, 1969

Ruziya GULIYEVA

Merajnames in “Khamsa” of Nizami Ganjavi
S u m m a r y

In the classical Eastern literature merajnames as the traditions based on artistic-poetic issue could find in “Khamsa” of Nizami Ganjavi. These samples don't repeat each other, conversely has original characteristics. Nizami Ganjavi noted, that Prophet Muhammad was the pinnacle of human perfection. That's why, he is the pinnacle example not only between other human (people), but also the previous prophets.

Nizami Ganjavi wrote, that prophet had so strong horse, tilled Bwrag during meraj process. Poet noted about this horse on the basis of its speed and other positive features also during meraj.

In article were investigated the problem on the sky forces, moral values and strong issues of Muhammad Prophet, also some typical features of meraj process, told about in Koran. Nizami Ganjavi noted this process on his personal point of view as physical, also moral matters.

In Nizami Ganjavi poems see of the God, information on Godness issues, mysteries in another world. With angels Jabraail and Mikail-Prophet Muhammad could have a special moral position. It is high matters of the God, Where everything is sacred, because the God is sacred, world elements is so small here.

Рузия КУЛИЕВА

Мераджнаме в «Хамсе» Низами Гянджеви
Р е з ю м е

В классической Восточной литературе мераджнаме считалось художественно-литературной традицией. Низами Гянджеви также неоднократно обращался в «Хамсе». Данные мераджнаме не только не повторяются, но и довольно отличаются. Низами Гянджеви отмечал, что пророк Мухаммед вершина человеческого разума. Поэтому своими духовно-моральными чертами он отличался не только от людей, но остальных пророков.

Говоря о мерадже пророка писал и его лошаде по имени Бюраг. Ведь благодаря необычной силе, духовной силе данной лошади процесс мераджа стал реальным.

И статье также повествуется о неохотных характерных чертах мераджа пророка, таких как данный процесс отмечен также в Коране. Кроме того, отмечается, что мерадж пророка это не только физических, но и духовный процесс.

В мераджах Низами Гянджеви великий Бог является выше всего в мире. В мерадже ангелы Джабраил и Микаил были посредниками. Ведь здесь нет понятия время, а также остальные меры. Ведь в Божей среде все меры не важны.